

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i Värnamo
kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Värnamo kommun avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har behov av och rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Kvalitetskriterierna återfinns i bilaga 1. Skolinspektionen bedömer om verksamheten uppfyller kvalitetskriterierna i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Beslut

I vilken utsträckning som kommunernas uppsökande verksamhet är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

Värnamo kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att den uppsökande verksamheten **i flera delar** är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Kommunen behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen och fördjupa samverkan med externa aktörer.
- Arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.
- Ge tänkbara elever tidig information om praktiska villkor såsom möjligheten till barnomsorg under studietiden och rätten till tjänstledighet för studier i syfte att stödja och motivera till studier.

Uppföljning

Värnamo kommun ska senast **den 17 juni 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Skicka redogörelsen till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer 2024:9209 för granskningen i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, i syfte att stödja den uppsökande verksamheten. Skolinspektionen har även granskat om kommunen tar ett tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Samordningen inom den egna organisationen

Granskningen visar att kommunen endast i viss mån har en fungerande samordning inom den egna organisationen som stödjer arbetet med att bedriva uppsökande verksamhet gentemot de kvinnor och män som är i behov av komvux på grundläggande nivå.

Av intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren samt av den dokumentation som kommunen inkommit med till Skolinspektionen inför granskningen framgår att barn- och utbildningsnämnden är den nämnd som ansvarar för vuxenutbildningen i kommunen. Det framgår vidare av de skriftliga dokumenten att barn- och utbildningsförvaltningen organisatoriskt är indelad i tre verksamhetsområden som leds av varsin verksamhetschef. Ett av dessa verksamhetsområden utgörs av frivilliga skolformer, som bland annat innefattar skolenheten Vuxenutbildningen. Vuxenutbildningen leds av en rektor och omfattar all vuxenutbildning utom anpassad vuxenutbildning. Det är främst en studie- och yrkesvägledare vid vuxenutbildningen som arbetar operativt med uppsökande verksamhet, vilket omfattar cirka 15–20 procent av tjänsten.

Av granskningen framgår att kommunen i liten mån prioriterar den uppsökande verksamheten. Enligt såväl rektorn som studie- och yrkesvägledaren har kommunen förvisso under de senaste åren utvecklat ett uppsökande arbete som vid tiden för granskningen har börjat få en viss struktur. Samtidigt uppger de att kommunen på ett övergripande plan inte håller frågan om uppsökande verksamhet levande och att kommunledningen inte efterfrågar någon information om arbetet. Detta trots att kommunen genomfört besparingar under de senaste

åren som föranlett att de resurser som vuxenutbildningen inklusive det uppsökande arbetet har till förfogande har minskat.

Av granskningen framgår vidare att den uppsökande verksamheten som kommunen bedriver inte utgår från de förutsättningar som råder. Enligt studie- och yrkesvägledaren har det uppsökande arbetet förvisso goda förutsättningar utifrån att kommunen är liten till ytan, att avstånden till centralorten är korta och att det inom kommunen inte finns några så kallade utanförskapsområden. Enligt rektorns bedömning är den uppsökande verksamheten också dimensionerad efter behoven i kommunen. Samtidigt framgår av intervjun med rektorn och inkommen dokumentation att kommunen saknar en uppfattning om hur många av dess invånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Studie- och yrkesvägledaren är också den enda tjänstepersonen inom kommunens organisation som har i uppdrag att arbeta med uppsökande verksamhet.

Vidare framgår av granskningen att kommunen har en begränsad intern samordning för den uppsökande verksamheten och att rollfördelningen samt olika funktioners ansvar för att stödja det uppsökande arbetet är otydliga i den egna organisationen. Av intervjuerna med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår att det är vuxenutbildningen som har ansvaret för kommunens uppsökande verksamhet och att det är studie- och yrkesvägledaren som bedriver arbetet. De berättar samtidigt att det finns andra verksamheter inom kommunens organisation som möter invånare som tillhör målgruppen såsom kommunens arbetsmarknadsenhet, men att det är oklart om och i vilken utsträckning dessa arbetar uppsökande. Rektorn uppger att i den mån enskilda medarbetare inom organisationen på eget initiativ arbetar uppsökande sker det utan att de har något sådant formellt uppdrag. Studie- och yrkesvägledaren har samarbeten med andra tjänstepersoner inom kommunens organisation kring enskilda individer som kan vara aktuella för utbildning, men det finns inte något forum på övergripande nivå där de för några strategiska diskussioner om hur det uppsökande arbetet ska bedrivas och samordnas.

Samverkan med andra aktörer

Granskningen visar att kommunen delvis initierar och upprätthåller relevant samverkan med andra aktörer som stödjer den uppsökande verksamheten.

Av granskningen framgår att kommunen är aktiv och tar en ledande roll i samverkan med andra aktörer. Rektorn berättar att kommunen sedan en lång tid tillbaka har samverkat med Arbetsförmedlingen kring enskilda individer och att den samverkan sker på kommunens initiativ. Studie- och yrkesvägledaren ger några exempel. Ett exempel är att studie- och yrkesvägledaren har återkommande samverkansmöten med handläggare från Arbetsförmedlingen där de för diskussioner om individer som läser utbildning i svenska för invandrare (sfi). Andra exempel är att vuxenutbildningen cirka fem gånger per år informerar om

sin verksamhet under mässor som Arbetsförmedlingen anordnar och att Arbetsförmedlingen informerar om sin verksamhet i "öppet hus" som kommunen nyligen infört och planerar att genomföra en gång per år. Studie- och yrkesvägledaren genomför också informationsträffar för grupper av individer som varit arbetslösa under en längre tid och ingår i Arbetsförmedlingens stödjande insatser. Studie- och yrkesvägledaren har också ett visst samarbete med en förening som hjälper nyanlända invånare med bland annat samhällsinformation. Vidare har rektorn tre gånger per termin träffar med rektorerna i grannkommunerna för att samverka kring det samlade utbudet av kurser på grundläggande nivå.

Vidare framgår av granskningen att kommunen har ett tydligt men endast delvis ändamålsenligt syfte med att samverka med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamheten. Enligt rektorn och studie- och yrkesvägledaren har den externa samverkan utifrån kommunens perspektiv ett tydligt syfte att nå så många individer inom målgruppen som möjligt. Samtidigt framgår av intervjuerna att den externa samverkan i huvudsak utgörs av att enskilda tjänstemän samplanerar kring enskilda individer. Den externa samverkan syftar i liten mån till att stödja kommunens uppsökande verksamhet i ett vidare perspektiv, såsom att skapa en uppfattning om hur många invånare i kommunen som har rätt till och behov av utbildning på grundläggande nivå samt vilka behov som finns hos olika delar inom målgruppen. Vidare berättar rektorn och studie- och yrkesvägledaren att det för kommunens samverkan med Arbetsförmedlingen saknas en gemensam syftesbeskrivning som stödjer den uppsökande verksamheten. Rektorn ger exempel på att det i Arbetsförmedlingens uppdrag finns en tydlig inriktning mot att invånarna i första hand snabbt ska ut i arbete. Enligt rektorn medför detta att invånarnas behov av utbildning är underordnat och att elever ibland behöver avsluta sina studier på komvux för att delta i kortare insatser som Arbetsförmedlingen genomför i syfte att få dem till arbete. I vissa fall har dessa individer otillräckliga språkkunskaper vilket föranleder att de efter att ha avslutat insatsen återigen blir aktuella inom sfi eller grundläggande vuxenutbildning.

Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Skolinspektionen har även granskat om kommunen systematiskt och aktivt söker upp kvinnor och män inom denna målgrupp.

Arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen inte arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och som har rätt till det.

Av granskningen framgår att kommunen delvis har en planering för den uppsökande verksamheten. Enligt studie- och yrkesvägledaren har kommunen nyligen börjat arbeta mer systematiskt genom att införa öppet hus som en årligen återkommande aktivitet. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren ger också flera exempel på att vuxenutbildningen regelbundet planerar och genomför aktiviteter tillsammans med andra aktörer i syfte att nå och motivera invånare till studier på komvux. Samtidigt berättar studie- och yrkesvägledaren att kommunen inte har någon tydlig strategi för hur arbetet med att identifiera invånare med behov av utbildning på grundläggande nivå ska bedrivas. Rektorn berättar att det inte finns någon sammanhållen planering för det uppsökande arbetet utan att det som planeras sker muntligt och utan att följa någon tydlig struktur.

Vidare visar granskningen att kommunen i begränsad utsträckning skaffar sig kunskap om vilka invånare som kan ha behov av utbildning på grundläggande nivå. Rektorns uppfattning är att de invånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå redan finns inom kommunens verksamheter och därigenom till slut blir identifierade. Exempel på detta är att kommunen identifierar individer som tillhör målgruppen i samband med introduktionskursen i sfi och i ansökningsprocessen till yrkesutbildningar. Studie- och yrkesvägledaren berättar att hen också får kännedom om tänkbara elever genom att koordinatörer inom arbetsmarknadsenheten och medborgarförvaltningen samt enskilda handläggare inom socialtjänsten och Arbetsförmedlingen hänvisar individer vidare till studie- och yrkesvägledaren. I intervjuer med studie- och yrkesvägledaren och rektorn framkommer att studie- och yrkesvägledarens kännedom om tänkbara elever till stor del grundar sig på andra aktörers insatser för enskilda individer samt att vuxenutbildningen inte gör några ansträngningar för att ta reda på hur många invånare i kommunen som har rätt till och behov av utbildning på grundläggande nivå. Enligt studie- och yrkesvägledaren är det på grund av sekretessbestämmelser inte möjligt att få tillgång till listor med personuppgifter från Arbetsförmedlingen eller socialtjänsten och det skulle krävas kontakt med varje enskild handläggare för att kunna kartlägga hur många och vilka tänkbara elever det handlar om. Vuxenutbildningens kunskap om tänkbara elever baserar sig därför på de invånare som studerar sfi, de individuella fall där andra handläggare tar kontakt med studie- och yrkesvägledaren samt de individer som studie- och yrkesvägledaren kommer i kontakt med inom ramen för olika uppsökande aktiviteter.

Granskningen visar vidare att arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå inte är återkommande under året. Studie- och yrkesvägledaren berättar förvisso att kontakterna med andra aktörer kring enskilda individer till viss del är återkommande, såsom de samverkansträffar hen har med handläggare på Arbetsförmedlingen en gång i månaden kring elever inom sfi. Enligt rektorn och studie- och yrkesvägledaren följer dock arbetet med att identifiera invånare med behov av grundläggande utbildning inte någon tydlig struktur. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren uppger sig heller inte ha någon uppfattning om hur många kommuninvånare som skulle kunna vara i behov av utbildning på grundläggande nivå och att det skulle krävas insatser för att kunna få det.

Uppsökandet av kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen delvis arbetar systematiskt och aktivt med att söka upp kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och som har rätt till det.

Av granskningen framgår att kommunen delvis arbetar på ett sätt som möjliggör att de når de kvinnor och män som har behov av utbildning på grundläggande nivå. Studie- och yrkesvägledaren berättar att det är hen som har uppdraget att kontakta de tänkbara elever som vuxenutbildningen identifierat och att hen bedriver arbetet aktivt. Som exempel träffar studie- och yrkesvägledaren samtliga individer som ska påbörja studier i sfi. Ett annat exempel är att studie- och yrkesvägledaren kontaktar de individer som ansökt om att studera för många kurser samtidigt eller en kombination av kurser som kan vara svår att genomföra. I de fall där handläggare på Arbetsförmedlingen och socialtjänsten förmedlar tänkbara elevers kontaktuppgifter med vuxenutbildningen genomför de ofta trepartssamtal tillsammans med den aktuella individen. Samtidigt berättar studie- och yrkesvägledaren att den nuvarande samarbetsformen med socialtjänsten och Arbetsförmedlingen bidrar till att vuxenutbildningen inte har någon övergripande bild av hur många eller vilka de tänkbara eleverna i kommunen är och som ska sökas upp, annat än de individer som enskilda handläggare upplyser studie- och yrkesvägledaren om.

Vidare visar granskningen att kommunen delvis använder sig av ändamålsenliga metoder för att söka upp de kvinnor och män som har behov av studier på grundläggande nivå. Studie- och yrkesvägledaren ger exempel på att hen kontaktar identifierade tänkbara elever personligen eller via trepartssamtal och att hen träffar tänkbara elever i samband med att hen informerar grupper av individer i samverkan med Arbetsförmedlingen. Samtidigt framgår av intervjuerna med rektorn och studie- och yrkesvägledaren att det finns vissa begränsningar i de metoder som kommunen använder för att mer brett söka upp individer som har ett behov av utbildning på grundläggande nivå. För att nå

tänkbara elever deltar studie- och yrkesvägledaren i olika slags evenemang såsom mässor och öppet hus. Inför dessa aktiviteter annonserar kommunen också i lokalpressen. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren berättar att kommunen dock inte aktivt använder sig av digitala kanaler för att nå ut till tänkbara elever. Enligt studie- och yrkesvägledaren använder sig kommunen exempelvis inte av sociala medier med någon regelbundenhet. Rektorn berättar också att det inom utbildning på grundläggande nivå i nuläget finns få elever som är födda i Sverige och få elever som sökt sig till utbildningen utan att det föregåtts av personlig kontakt med studie- och yrkesvägledaren.

Arbetet för att informera och skapa motivation till studier

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen tar reda på målgruppens behov av och önskemål om studier för att utifrån denna kunskap kunna informera om olika möjligheter till utbildning. Skolinspektionen har även granskat kommunens arbete med att skapa motivation till studier bland tänkbara elever.

Kommunens kartläggning av målgruppens behov för att kunna motivera tänkbara elever

Granskningen visar att kommunen tar reda på de behov och önskemål för att delta i studier som finns hos de tänkbara elever som kommunen identifierat. Utifrån den kunskapen informerar kommunen om olika möjligheter till utbildning och skapar motivation till studier.

Av granskningen framgår att kommunen skaffar sig kunskap om de behov och önskemål som finns hos de tänkbara elever som kommunen identifierat, för att skapa motivation till studier. Såväl rektorn som studie- och yrkesvägledaren berättar att studie- och yrkesvägledaren har individuella samtal med nästan samtliga tänkbara elever som kommunen identifierat. Under dessa samtal tar studie- och yrkesvägledaren reda på vilka behov och önskemål de tänkbara eleverna har och informerar om möjligheter till studier utifrån de individuella behoven. Studie- och yrkesvägledaren skaffar sig också kunskap om sfi-elevernars behov och möjligheter genom återkommande samverkansmöten med en handläggare från Arbetsförmedlingen.

Vidare framgår av granskningen att arbetet med att informera elever i syfte att motivera dem tar hänsyn till den spännvidd vad gäller motivation som finns inom målgruppen. Av intervjun med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framkommer att studie- och yrkesvägledaren i de individuella samtalen förklarar hur vuxenutbildningen kan anpassas till individernas behov och önskemål. Studie- och yrkesvägledaren berättar att många tänkbara elever har negativa erfarenheter av skola och att vissa också upplever det negativt när de inser hur

omfattande deras behov av studier är. För att skapa motivation hos de tänkbara eleverna framhåller studie- och yrkesvägledaren vilka fördelar det finns med att studera och ger exempel på vilka möjligheter det finns för dem när studierna är slutförda. För att möta de tänkbara elevernas behov och skapa motivation för studier erbjuder vuxenutbildningen också orienteringskurser i naturorienterande ämnen och yrkessvenska samt bjuder in representanter från olika yrkesgrupper för att informera och motivera till fortsatta studier. Vuxenutbildningen planerar också för de tänkbara elevernas genomförande av studierna så att de ska kunna tillhöra sammanhållna grupper som följs åt genom studietiden.

Granskningen visar vidare att kommunen utformar och tillgängliggör information om utbildningsmöjligheter på så vis att tänkbara elever kan ta den till sig. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren berättar att studie- och yrkesvägledaren i samtal med tänkbara elever utformar informationen utifrån de aktuella individerna och grupperna. Exempelvis använder studie- och yrkesvägledaren sig av enkel svenska och vid behov även av tolk. Därvid har kommunens webbsida en funktion som ger möjlighet att läsa och ta till sig informationen på olika språk.

Vidare visar granskningen att kommunen delvis beaktar ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med att motivera tänkbara elever till studier. Enligt studie- och yrkesvägledaren förekommer det att vuxenutbildningen utmanar traditionella könsnormer i samband med genomförandet av studiebesök genom att exempelvis besöka en svetsutbildning med en grupp bestående av enbart kvinnor. Såväl rektorn som studie- och yrkesvägledaren berättar också att det finns en medvetenhet om att kvinnor ofta tar stort ansvar för hem och barn och att studie- och yrkesvägledaren informerar om att lektionstiden i viss mån går att anpassa efter möjligheterna till barnomsorg. Samtidigt berättar studie- och yrkesvägledaren att hen ger information till alla oavsett kön och att fler kvinnor än män studerar på komvux. Vuxenutbildningen för dock inte någon statistik som visar exakt hur det ser ut.

Personliga möten med tänkbara elever

Granskningen visar att kommunens arbete med att informera om olika möjligheter till utbildning präglas av personliga möten.

Av granskningen framgår att kommunen använder personliga möten i sitt arbete med att informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier. Enligt rektorn och studie- och yrkesvägledaren arbetar vägledaren för att skapa personliga möten i alla delar av det uppsökande arbetet, såväl genom individuella vägledningssamtal som i informationssamtal i grupper samt i de aktiviteter som kommunen genomför i samhället. De berättar att studie- och yrkesvägledaren personligen träffar flertalet av de individer som är aktuella för studier på grundläggande nivå, bland annat genom att kontakta de tänkbara elever som kommunen identifierat genom intern och extern samverkan och i de

fall där det finns oklarheter i tänkbara elevers ansökningar till utbildning på grundläggande nivå eller till yrkesutbildningar.

Information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor vid studier

Granskningen visar att kommunen till viss del informerar om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor som kan påverka individens möjlighet att påbörja och genomföra studier.

Av granskningen framgår att kommunen i anslutning till motiveringssamtal särskilt informerar om ekonomiskt studiestöd och om att utbildningen är kostnadsfri. Enligt såväl rektorn som studie- och yrkesvägledaren är det förvisso oklart om det framgår av vuxenutbildningens digitala hemsida att utbildning på grundläggande nivå är kostnadsfri. Av intervjuerna med rektorn samt studie- och yrkesvägledaren framkommer dock att vägledaren alltid informerar om att utbildningen är kostnadsfri och om rätten till studiestöd vid studier på grundläggande nivå. Detta sker både under informations- och vägledningssamtal med individer och grupper samt i de aktiviteter som kommunen genomför i samhället. Studie- och yrkesvägledaren berättar att den informationen är viktig för arbetet med att motivera tänkbara elever till studier.

Vidare framgår av granskningen att kommunen inte alltid informerar om möjlighet till barnomsorg under studietiden samt om den lagstadgade rätten till tjänstledighet för studier. Av intervjun med studie- och yrkesvägledaren framgår att viss praktisk information kopplat till studier på grundläggande nivå såsom möjligheter till barnomsorg och rätten till tjänstledighet, är något som vägledaren endast informerar om i de fall informationen är relevant utifrån individens behov. Enligt studie- och yrkesvägledaren är det tveksamt att elevernas lagstadgade rätt till tjänstledighet framgår av vuxenutbildningens hemsida och enligt rektorn framgår inte information om möjligheter till barnomsorg. Rektorn berättar också att det inom kommunen finns olika tolkningar av i vilken mån elever som studerar på grundläggande nivå har rätt till barnomsorg.

Identifierade utvecklingsområden

Kommunen har otillräcklig samordning och begränsad samverkan med utomstående aktörer för den uppsökande verksamheten

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunen behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen och fördjupa samverkan med externa aktörer.

Skollagen anger att hemkommunen ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹ Hemkommunen har enligt skollagen vidare en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning.² För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering som de följer avseende hur de tar reda på vilka kommunmedborgare som har ett behov av utbildning.³ I målgruppen för den uppsökande verksamheten ingår människor med olika bakgrund och behov vilket också ställer krav på en lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst.⁴

Av granskningen framgår att kommunen har en otillräcklig samordning inom den egna organisationen som stödjer den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå. Detta riskerar bland annat att leda till minskad effektivitet då det blir otydligt inom organisationen vem eller vilka funktioner som ska ha det uttalade uppdraget att arbeta med den uppsökande verksamheten. Det försvårar även en effektiv arbetsfördelning mellan de olika funktionerna inom kommunen.

Vidare framgår det att kommunen endast delvis deltar i relevant samverkan med externa aktörer som kan stödja den uppsökande verksamheten. Kommunens externa samverkan utgörs i huvudsak av att enskilda tjänstepersoner samplanerar kring enskilda individer. Samverkan syftar i liten mån till att stödja kommunens uppsökande verksamhet i ett vidare perspektiv, såsom vilka grupper av individer som ingår i målgruppen och hur stor målgruppen är inom kommunen. För kommunens samverkan med Arbetsförmedlingen saknas en gemensam syftesbeskrivning som stödjer den uppsökande verksamheten.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunen aktualiserar den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller och stärka den interna samordningen. För att utveckla en välfungerande samordning inom den egna organisationen som syftar till att stödja den uppsökande verksamheten behöver kommunen exempelvis skapa forum för att på övergripande nivå föra strategiska diskussioner om i vilka sammanhang det uppsökande arbetet ska bedrivas, samordnas och följas upp. Kommunen behöver därefter tydliggöra uppdrag och rollfördelning och stärka den interna samordningen. I detta

¹ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen

² 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 841–843 samt prop. 2000/01:72, sid. 41–42

³ Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:180) Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 16.

⁴ Prop. 2000/01:72, sid. 41

sammanhang vill Skolinspektionen också framhålla vikten av att kommunen ser värdet med en fungerande uppsökande verksamhet och säkerställer att det finns en ändamålsenlig organisation för verksamheten.

Vidare rekommenderar Skolinspektionen att kommunen breddar och fördjupar samverkan med externa aktörer för att på ett mer ändamålsenligt sätt stödja den uppsökande verksamheten. Detta innefattar att kommunen utvecklar sitt syfte med att samverka med andra aktörer i ett vidare perspektiv. Det kan handla om att på övergripande nivå skapa forum för dialoger med externa aktörer, både för att utveckla en samsyn kring syftet med samverkan och för att ta del av de externa aktörernas samlade kunskaper om målgruppen. Detta som stöd för kommunens arbete med att kartlägga hur många kommuninvånare som har behov av utbildning på grundläggande, vilka behov och önskemål som finns inom olika grupper av tänkbara elever samt med att utveckla metoder för att nå och motivera dessa till studier.

Kommunen arbetar inte tillräckligt systematiskt och aktivt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunen även behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.

Enligt skollagen ska varje hemkommun aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.⁵ För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering för det uppsökande arbetet som också följs.⁶ Planeringen bör vara formulerad utifrån de lokala förutsättningarna som råder i den aktuella kommunen.⁷

Av granskningen framgår att kommunen inte arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Kommunen har inte någon tydlig strategi för hur arbetet med att identifiera invånare med behov av utbildning på grundläggande nivå ska bedrivas och genomför exempelvis inga kartläggningar

⁵ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 841–843 samt prop. 2000/01:72, s. 41–42

⁶ Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:180) Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 16.

⁷ Prop. 2000/01:72, s. 41.

eller informationsinhämtningar för att ta reda på hur stor gruppen tänkbara elever på grundläggande nivå är. Det saknas en sammanhållen planering för arbetet och de aktiviteter kommunen genomför saknar systematik och ett brett fokus. Bristande intern samordning innebär också att kommunen missar att identifiera olika grupper av tänkbara elever som redan finns i kommunens verksamhet. Kommunen riskerar därför att förbise grupper av individer.

Skolinspektionen rekommenderar därför kommunen att arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. I detta ingår att skapa en övergripande planering för den uppsökande verksamheten och se till att denna följs. Arbetet med att kartlägga vilka tänkbara elever som är i behov av utbildning på grundläggande nivå behöver ha ett brett fokus och innefatta ett flertal olika grupper av individer samt bedrivas återkommande under året. Ett sådant arbetssätt är en förutsättning för att det uppsökande arbetet ska bygga på ett aktuellt och omfattande underlag. För att stärka kvaliteten kan kommunen även utveckla ändamålsenliga sätt att dokumentera resultatet av sin informationsinhämtning.

Vidare rekommenderar Skolinspektionen att kommunen utvecklar sina metoder för att söka upp de tänkbara elever och grupper av elever som kommunen identifierat. Detta i syfte att så långt som möjligt nå ut till alla inom målgruppen. Kommunen kan i högre grad använda sig av webbsidor och sociala medier för att genomföra informationsinsatser där informationen är anpassad till målgruppen.

Det varierar i vilken utsträckning kommunen informerar om vissa praktiska villkor som kan motivera tänkbara elever att påbörja och fullfölja sina studier

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete även behöver inledas inom följande del:

- Ge tänkbara elever tidig information om praktiska villkor såsom möjligheten till barnomsorg under studietiden och rätten till tjänstledighet för studier i syfte att stödja och motivera till studier.

Av förarbetena till skollagens bestämmelse om den uppsökande verksamheten framgår att det för denna grupp krävs ett omfattande och tidskrävande motivationsskapande arbete.⁸ Av förarbetena till skollagens bestämmelser om uppsökande verksamhet framgår också att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång och arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av

⁸ Prop. 2000/01:72, s. 41 och 42.

lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande.⁹ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete.¹⁰

Av granskningen framgår att det inom ramen för kommunens uppsökande arbete varierar i vilken utsträckning tänkbara elever får ta del av information om vissa praktiska villkor som kan vara av betydelse för att de påbörjar och fullföljer sina studier. Tänkbara elever får inom ramen för den uppsökande verksamheten information om ekonomiskt studiestöd, att utbildningen är kostnadsfri och möjligheten till flexibilitet i utbildningen. Det framgår dock att tänkbara elever inte alltid får information om möjligheten till barnomsorg under studietiden och rätten till tjänstledighet vid studier.

Skolinspektionen rekommenderar därför kommunen att inom ramen för det uppsökande arbetet informera tänkbara elever om möjligheten till barnomsorg under studietiden och rätten till tjänstledighet vid studier. Detta är viktig information för att individer ska motiveras att delta i studier. Sådan information behöver komma i ett tidigt skede, till exempel i samband med inledande motiveringssamtal eller vid andra informationstillfällen och personliga möten med tänkbara elever. Informationen kan också med fördel göras tillgänglig via kommunens digitala kanaler och i skriftligt informationsmaterial.

⁹ Prop. 2000/01:72, s. 41

¹⁰ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning

På Skolinspektionens vägnar

X Marcus Rönnegard

Beslutsfattare

Signerat av: Marcus Rönnegard

X Johannes Eklund

Föredragande

Signerat av: Johannes Eklund

I handläggningen av ärendet har även utredarna Ulf Pantzare, Lena Johansson och Robert Östberg medverkat.

Bilaga 1: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning

I vilken utsträckning är kommunernas uppsökande verksamhet aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå?

Kvalitetskriterier:

- Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer
- Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet
- Arbete för att informera och skapa motivation till studier

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Värnamo kommun den 5 november 2025. Besöket genomfördes av utredarna Johannes Eklund och Ulf Pantzare.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Fyra enskilda intervjuer med elever som studerar på grundläggande nivå
- En intervju med en studie- och yrkesvägledare som arbetar operativt med den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- En intervju med en rektor med ansvar för den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- Dokument som Skolinspektionen begärt in från kommunen

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla verksamheter som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande rapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2026.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹¹

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.¹² Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.¹³

Det är hemkommunen¹⁴ som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹⁵ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.¹⁶ Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.¹⁷ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.¹⁸

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem

¹¹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

¹² 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

¹³ 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

¹⁴ Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

¹⁵ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

¹⁶ 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

¹⁷ Prop. 1990/91:85, s. 120.

¹⁸ 20 kap. 11b § skollagen.

att delta i sådan utbildning.¹⁹ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen.

Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.²⁰

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.²¹

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och

¹⁹ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 841–843.

²⁰ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

²¹ Prop. 2000/01:72, s. 41.

fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.²²

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.²³ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.²⁴

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.²⁵

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.²⁶ Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.²⁷ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och tas till vara i varje vägledningssituation. Ett

²² Prop. 2000/01:72, s. 42.

²³ Prop. 2000/01:72, s. 45.

²⁴ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

²⁵ Prop. 2000/01:72, s. 47.

²⁶ Prop. 1990/91:85, s. 152.

²⁷ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.²⁸

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.²⁹

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.³⁰

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt

²⁸ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering få ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

²⁹ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

³⁰ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.³¹

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.³²

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.³³ Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.³⁴

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.³⁵ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.³⁶

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

³¹ Lvux12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

³² Lvux 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

³³ 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

³⁴ Prop. 2016/17:171, s. 399.

³⁵ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

³⁶ Prop. 2016/17:171, s. 400.